

5. Борденюк В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні / В. Борденюк // Вісн. УАДУ. – К. : Вид-во УАДУ, 1996. – № 3. – С. 131–139.
6. Велихов Л. А. Основы городского хозяйства / Л. А. Велихов. – М., 1928. – 141 с.
7. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996 р. – К. : Преса України, 1996. – 80 с.
8. Корнієнко М. І. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування / М. І. Корнієнко // Муніципальне право України : підруч. / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. – К. : Укрінком Інтер, 2001. – 752 с.
9. Куйбіда В. Міське самоврядування і управління територіальним розвитком: історичні аспекти, сучасні реалії і проблеми удосконалення / В. Куйбіда. – Львів : Літопис, 1999. – 171 с.
10. Остапова Т. О. Міське самоврядування / Т. О. Остапова // Енциклопедичний словник з державного управління ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – С. 441–442.
11. Панейко Ю. Теоретичні основи місцевого самоврядування / Ю. Панейко. – Мюнхен, 1963. – 194 с.
12. Руснак Б. Міське самоврядування. Пора знімати декорації / Б. Руснак // Віче. – 2000. – № 2. – С. 13–28.
13. Шаповалов В. М. Категорія “орган державної влади” в конституційній теорії і практиці / В. М. Шаповалов // Ідеологія державотворення: історія і сучасність : матеріали наук.-практ. конф. – К. : Генеза, 1997. – С. 167–185.

Надійшла до редколегії 20.01.2012 р.

УДК 351.777

Д. О. ГОПЦІЙ, Ю. О. СОТНИКОВ

ОЦІНКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ЗА ДОПОМОГОЮ SWOT-АНАЛІЗУ

Здійснено оцінку сталого розвитку п'яти міст Харківської обл. за допомогою SWOT-аналізу. Сформовано систему критичних індикаторів для обраних міст, що відображають сильні і слабкі сторони об'єктів на основі індикаторів МБСР.

Ключові слова: SWOT-аналіз управління містом, сталий розвиток.

The estimation of town sustainable development in Kharkiv region on the basis of SWOT analysis has been made. The system of critical indicators for selected towns with the help of MBSP indicators has been formed. It reflects both strong and weak points of the objects.

Key words: SWOT-analysis, town management, sustainable development.

У реалізації сучасної моделі сталого розвитку міст у світовій практиці значної популярності набуває такий інструмент категоріально дослідження, як SWOT-аналіз. Результати цього аналізу є основою формування стратегій сталого розвитку міст з урахуванням великої кількості основних чинників, що впливають на результативні показники.

SWOT-аналіз використовується під час виявлення потенціалу, можливостей розвитку підприємства, організацій, населених міст тощо та обґрунтування відповідних стратегічних рішень. Саме тому дослідження теоретичних і методичних проблем, положень, сучасного досвіду використання SWOT-аналізу є актуальним.

Формування системи кількісного та якісного оцінювання є важливою проблемою втілення концепції сталого розвитку, а основні підходи до його визначення містяться в роботах дослідників [2; 3; 9; 10; 13]. Оскільки SWOT-аналіз у загальному вигляді не містить економічних категорій, його можна застосовувати до будь-яких організацій, окремих людей і країн для побудови стратегій у найрізноманітніших областях діяльності [6]. Суть цього виду аналізу полягає в розділенні чинників і явищ на чотири категорії: 1) сильні (Strengths); 2) слабкі (Weaknesses) сторони проекту; 3) можливості (Opportunities), що відкриваються при його реалізації; 4) небезпеки (Threats), пов'язані з його здійсненням [1; 4; 8].

Основними завданнями SWOT-аналізу є: виявлення можливостей зовнішнього середовища, які відповідають ресурсам організації; визначення його загроз і розроблення заходів з усунення чи послаблення їхнього впливу; виявлення сильних ознак внутрішнього середовища і зіставлення з ринковими можливостями; аналізування слабких ознак діяльності підприємства та розроблення заходів із їхнього подолання; визначення конкурентних можливостей і формування стратегічних пріоритетів.

SWOT-аналіз використовує методики, які розрізняються за способами оцінювання показників і рівнем формалізації, що засновані на виборі переліку оцінюваних показників та, відповідно, побудові чотирипільної матриці. У разі застосування якісних методик SWOT-аналізу виникають певні труднощі, пов'язані з невеликим рівнем інформативності; низькою формалізацією; відсутністю кількісного оцінювання чинників за важливістю, силою впливу, ранжування показників у різних експертів; складністю використання результатів під час управління [6].

Метою даної роботи є побудова сценаріїв сталого розвитку на підставі матриці SWOT-аналізу п'яти міст Харківської області. В якості інструментарію використовуватимуться методика М. Згуровського, К. Переверзи [7], а в якості бази даних – індикатори МВСП по Харківській області [12], власні розрахунки автора [5].

На основі індикаторів МВСП сформуємо систему критичних індикаторів для обраних міст. Ці індикатори відобразатимуть сильні і слабкі сторони об'єктів. Для їх визначення пропонується сформувати групи порівняння (Peer group) і ввести в них аналогічні об'єкти, порівняння з якими важливе для дослідження. За базу порівняння візьмемо індикатори МВСП Харківської області [11] у напрямках розвитку даного об'єкта (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори МВСП районів Харківської обл.

Індекси МВСП	$P(U)$	$P(PeerGroup)$				
	Харківська обл.	Ізюм	Куп'янськ	Лозова	Первомайський	Чугуїв
Індекс сталого розвитку	0,8250	0,9792	0,9554	0,8114	0,9788	1,0587
Індекс екологічного виміру	0,5310	0,7543	0,3588	0,3524	0,8311	0,7575
Індекс економічного виміру	0,3780	0,4063	0,4996	0,5336	0,2185	0,5261
Індекс соціально - інституціонального виміру	0,5060	0,4741	0,7310	0,4994	0,4103	0,5199
Ступінь гармонізації	0,8520	0,2698	0,2822	0,1690	0,4613	0,1820
Базові потреби	0,4080	0,5941	0,6475	0,4834	0,0068	0,2973
Підприємницька діяльність	0,4190	0,4822	0,4529	0,5096	0,3989	0,6667
Інноваційно-інвестиційні можливості	0,2560	0,1995	0,1416	0,5000	0,4280	0,5844
Ринок праці	0,4280	0,4278	0,8879	0,8926	0,0000	0,1259
Екологічне навантаження	0,5230	0,7543	0,3588	0,3524	0,8311	0,7575
Суспільство, засноване на знаннях	0,5940	0,4126	0,8286	0,8139	0,1550	0,0465
Якість життя	0,4320	0,5464	0,7730	0,5555	0,4057	0,4628

Для сортування індикаторів МВСП на сильні і слабкі характеристики необхідно розрахувати відносні відхилення їх значень від значень тих самих індикаторів для Peer group за формулою:

$$D = \frac{P(U) - P(PeerGroup)}{P(PeerGroup)} * 100, \quad (1)$$

де D – відносне відхилення значення від параметра, %; $P(U)$ – значення індикатора МВСП для даного району; $P(PeerGroup)$ – значення цього ж параметра для групи порівняння.

Ті індикатори, відносне відхилення для яких виявилось більше, ніж 10 %, віднесемо до сильних характеристик, менше – -10 % до слабких, ті, що знаходяться в середині, – до нейтральних (табл. 2).

Виходячи з проведених розрахунків, можна зробити висновок, що найбільш динамічно розвиваються міста Ізюм та Чугуїв (різниця між сильними та слабкими сторонами – 2), Куп'янськ (3), Лозова (4). Регресивний розвиток має м. Первомайський (-2). Слід урахувувати, що на кількість слабких і сильних сторін

впливає, по-перше, кількість індексів МВСП, взятих для порівняння; по друге – межі відхилень (D).

Таблиця 2

Визначення сильних і слабких сторін розвитку міст

<i>Індекси МВСП</i>	<i>Ізюм</i>	<i>Куп'яцьк</i>	<i>Лозова</i>	<i>Перемога</i>	<i>Чулухів</i>
Індекс сталого розвитку	18,7	15,8	-1,6	18,6	28,3
Тип індексу	сильні	сильні	нейтр.	сильні	сильні
Індекс екологічного виміру	42,1	-32,4	-33,6	56,5	42,7
Тип індексу	сильні	слабкі	слабкі	сильні	сильні
Індекс економічного виміру	7,5	32,2	41,2	-42,2	39,2
Тип індексу	нейтр.	сильні	сильні	слабкі	сильні
Індекс соціально-інституціонального виміру	-6,3	44,5	-1,3	-18,9	2,7
Тип індексу	нейтр.	сильні	нейтр.	слабкі	нейтр.
Ступінь гармонізації	-68,3	-66,9	-80,2	-45,9	-78,6
Тип індексу	слабкі	слабкі	слабкі	слабкі	слабкі
Базові потреби	45,6	58,7	18,5	-98,3	-27,1
Тип індексу	сильні	сильні	сильні	слабкі	слабкі
Підприємницька діяльність	15,1	8,1	21,6	-4,8	59,1
Тип індексу	сильні	нейтр.	сильні	нейтр.	сильні
Інноваційно-інвестиційні можливості	-22,1	-44,7	95,3	67,2	128,3
Тип індексу	слабкі	слабкі	сильні	сильні	сильні
Ринок праці	0,0	107,5	108,6	-100,0	-70,6
Тип індексу	нейтр.	сильні	сильні	слабкі	слабкі
Екологічне навантаження	44,2	-31,4	-32,6	58,9	44,8
Тип індексу	сильні	слабкі	слабкі	сильні	сильні
Суспільство, засноване на знаннях	-30,5	39,5	37,0	-73,9	-92,2
Тип індексу	слабкі	сильні	сильні	слабкі	слабкі
Якість життя	26,5	78,9	28,6	-6,1	7,1
Тип індексу	сильні	сильні	сильні	нейтр.	нейтр.
<i>Різниця (сильні-слабкі)</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>-2</i>	<i>2</i>

Наступним кроком SWOT-аналізу є визначення потенційних загроз і можливостей відповідно до сильних та слабких сторін (табл. 3).

Для визначення потенційних можливостей SWOT-аналізу відбиралися максимальні значення індикаторів у рядку, відповідно, для загроз – індикатори з мінімальним значенням. Результати розрахунків табл. 2-3 групуємо в вигляді матриці SWOT-аналізу (табл. 4).

Таблиця 3

Індикатори сталого розвитку міст Харківської обл.

<i>Виміри</i> / <i>Міста</i>	<i>Ізюм</i>	<i>Куп'янськ</i>	<i>Лозова</i>	<i>Перемішський</i>	<i>Чугуїв</i>
Економічний	0,4063	0,4996	0,5336	0,2185	0,5261
Промислова сфера	0,5284	0,3282	0,8757	0,0298	0,0196
Нематеріальна сфера	0,3794	1,0000	0,0000	0,0175	0,3237
Транспортна інфраструктура	0,8746	0,6145	0,5746	0,0000	0,3424
Виробничі можливості	0,3234	0,7676	0,8792	0,4784	0,5000
Малий бізнес	0,0493	0,1597	0,1495	0,1422	1,0000
Споживчий ринок	0,6304	0,1347	0,5000	0,5076	0,5000
Ефективність ринку праці	0,3846	0,9231	1,0000	0,0000	0,1154
Можливості ринку праці	0,4709	0,8530	0,7852	0,0000	0,1363
Земельна сфера	0,1958	0,3175	0,3201	0,2744	1,0000
Інвестиційні можливості	0,1995	0,1416	0,5000	0,4280	0,5844
Екологічний	0,7543	0,3588	0,3524	0,8311	0,7575
Викиди в атмосферне повітря	0,9999	0,2500	0,8765	0,5758	0,8159
Водне навантаження	0,5320	0,1393	0,2940	1,0000	1,0000
Навантаження на екосистему	0,5454	0,4924	0,2395	0,7500	0,2182
Утворення і використання відходів	0,9407	0,5537	0,0000	0,9988	1,0000
Соціальний	0,4741	0,7310	0,4994	0,4103	0,5199
Рівень освіти	0,4126	0,8286	0,8139	0,1550	0,0465
Демографічний розвиток	0,2306	0,6666	0,5093	0,9386	0,2619
Зайнятість населення	0,1606	0,7358	0,4508	0,0000	1,0000
Економічна складова людського розвитку	0,8041	0,5258	0,0000	0,5670	1,0000
Відпочинок і культура людей	0,8017	0,3803	0,5277	0,4667	0,3819
Здоров'я людей	0,6439	1,0000	0,4491	0,0539	0,4599
Ризики та безпека життя	0,0000	1,0000	0,8667	0,4889	0,8444
Стан інфраструктури	0,7406	0,7121	0,3793	0,1288	0,1658

SWOT-аналіз

м. Ізюм	
Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Індекс сталого розвитку. 2. Індекс екологічного виміру. 3. Базові потреби 4. Підприємницька діяльність. 5. Якість життя. 6. Екологічне навантаження	1. Ступінь гармонізації. 2. Інноваційно-інвестиційні можливості. 3. Суспільство, засноване на знаннях
Можливості	Загрози
1. Транспортна інфраструктура 2. Споживчий ринок. 3. Викиди в атмосферне повітря. 4. Навантаження на екосистему 5. Утворення і використання відходів 6. Економічна складова людського розвитку 7. Відпочинок і культура людей 8. Здоров'я людей. 9. Стан інфраструктури	1. Малий бізнес. 2. Земельна сфера 3. Інвестиційні можливості. 4. Рівень освіти 5. Демографічний розвиток 6. Зайнятість населення. 7. Ризики та безпека життя
м. Куп'янськ	
Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Індекс сталого розвитку. 2. Індекс економічного виміру. 3. Індекс соціально-інституціонального виміру. 4. Базові потреби. 5. Ринок праці. 6. Якість життя	1. Індекс екологічного виміру. 2. Ступінь гармонізації. 3. Інноваційно-інвестиційні можливості. 4. Екологічне навантаження
Можливості	Загрози
1. Нематеріальна сфера. 2. Транспортна інфраструктура. 3. Виробничі можливості 4. Ефективність та можливості ринку праці. 5. Рівень освіти. 6. Демографічний розвиток 7. Зайнятість населення. 8. Здоров'я людей. 9. Ризики та безпека життя. 10. Стан інфраструктури	1. Малий бізнес. 2. Споживчий ринок. 3. Інвестиційні можливості. 4. Викиди в атмосферне повітря. 5. Водне навантаження 6. Відпочинок і культура людей
м. Лозова	
Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Індекс економічного виміру. 2. Базові потреби. 3. Підприємницька діяльність 4. Інноваційно-інвестиційні можливості. 5. Ринок праці. 6. Якість життя. 7. Суспільство, засноване на знаннях	1. Індекс екологічного вимір. 2. Ступінь гармонізації. 3. Екологічне навантаження
Можливості	Загрози
1. Промислова сфера. 2. Виробничі можливості. 3. Ефективність та можливості ринку праці. 4. Викиди в атмосферне повітря. 5. Рівень освіти. 6. Рівень та безпека життя	1. Нематеріальна сфера. 2. Малий бізнес. 3. Водне навантаження. 4. Навантаження на екосистему. 5. Утворення і використання відходів
м. Первомайський	
Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Індекс сталого розвитку. 2. Індекс екологічного виміру. 3. Інноваційно-інвестиційні можливості. 4. Екологічне навантаження	1. Індекс економічного виміру. 2. Індекс соціально - інституціонального виміру. 3. Ступінь гармонізації. 4. Базові потреби. 5. Ринок праці. 6. Суспільство, засноване на знаннях
Можливості	Загрози
1. Навантаження на екосистему. 2. Водне навантаження. 3. Утворення та використання відходів	1. Промислова сфера 2. Нематеріальна сфера 3. Транспортна інфраструктура. 4. Малий бізнес. 5. Ефективність та можливості ринку праці. 6. Рівень освіти. 7. Зайнятість населення. 8. Стан інфраструктури 8. Здоров'я населення
м. Чутувів	
Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Індекс сталого розвитку. 2. Індекс екологічного виміру. 3. Індекс економічного виміру. 4. Підприємницька діяльність. 5. Інноваційно-інвестиційні можливості. 6. Екологічне навантаження	1. Ступінь гармонізації. 2. Базові потреби. 3. Ринок праці. 4. Суспільство, засноване на знаннях
Можливості	Загрози
1. Малий бізнес. 2. Інвестиційні можливості. 3. Земельна сфера	1. Промислова сфера. 2. Нематеріальна сфера 3. Транспортна інфраструктура. 4. Ефективність та можливості ринку праці. 5. Навантаження на екосистему. 6. Стан інфраструктури

Здійснено оцінку сталого розвитку п'яти міст Харківської обл. за допомогою SWOT-аналізу. Проведений аналіз показав, що для досягнення сталого розвитку розглянуті міста Харківської обл. повинні поліпшувати відповідні індикатори МВСП, дотримуватися рекомендацій окреслених в відповідних матрицях SWOT-аналізу за зменшення впливу слабких сторін і загрози, реалізовувати наявні можливості, розвиваючи сильні сторони розвитку міст.

Література:

1. *Бобылев С. Н.* Индикаторы устойчивого развития : региональное измерение : пособие по региональной экологической политике / С. Н. Бобылев. – М. : Акрополь, ЦЭПР, 2007. – Ресурс доступу : http://www.ecologyandculture.ru/upload/File/Bobylev_1.pdf.
2. *Василенко В.* Устойчивая Россия: ноосферная концепция управления природопользованием государства: индикаторы, институты, инструменты, механизмы / В. Василенко. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2003. – 390 с. – Режим доступу : http://window.edu.ru/window_catalog/files/r25780/volsu361.pdf.
3. Глобальне моделювання процесів сталого розвитку в контексті якості та безпеки життя людей / [М. З. Згуровський, Т. А. Маторина, Д. О. Прилуцький, Д. А. Аброськін]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/14607>.
4. *Гольдштейн Г. Я.* SWOT-анализ / Г. Я. Гольдштейн, А. В. Катаев. – Режим доступу : <http://www.socioline.ru/files/swot.pdf>.
5. *Гопцій Д. О.* Оцінка сталого розвитку міст / Д. О. Гопцій, М. Й. Коваленко // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. – Вип. 2 (33). – С. 285–296.
6. *Дубоделова А. В.* SWOT-анализ конкурентных возможностей предприятия / А. В. Дубоделова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2009_657/03.pdf.
7. *Згуровський М. З.* Методика побудови сценаріїв розвитку України з використанням SWOT-аналізу / М. З. Згуровський, К. В. Переверза. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/12390>.
8. *Корчанов С.* SWOT-анализ / С. Корчанов. – Режим доступу : <http://www.mraking.ru/page.php?ss=8&tp=P>.
9. *Медоуз Д.* Пределы роста. 30 лет спустя / Д. Медоуз, Й. Рандерс, Д. Медоуз. – М. : ИКЦ “Академкнига”. – 2007. – 342 с.
10. Новый взгляд на богатство народов. Индикаторы экологически устойчивого развития / Дж. Диксон, Ж. Бэкес, К. Гамильтон та ін. – М. : Весь Мир, 2003. – Режим доступу : http://kafepn.narod.ru/Exp_Wealth.pdf.
11. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Режим доступу. – wdc.org.ua.
12. Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 року. – Режим доступу. – <http://www.kharkivoda.gov.ua/documents/2922/104.pdf>.
13. ENVIRONMENTAL PERFORMANCE INDEX 2010 // Yale Center for Environmental Law & Policy. – Режим доступу : www.epi.yale.edu/Countries/Ukraine.
14. SWOT-анализ. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/SWOT-анализ>

Надійшла до редколегії 10.10.2011 р.